

МАЙБУТНЄ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ЯК СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЄС МОЖЕ ВПОРАТИСЬ ІЗ ЗАКІНЧЕННЯМ СИСТЕМИ КВОТ

Марлен ХАС,
Інститут Тюнена (Німеччина)

Імпортні мита, виробничі квоти та мінімальні ціни гарантували європейським фермерам, що вирощують буряки, безпечно планування та високі прибутки протягом майже 50 років. Із закінченням дії системи квот на цукор та ізоглюкозу кожен в ЄС зараз може виробляти стільки цукру, скільки захоче. Вчені з інституту Тюнена (Німеччина) дослідили наслідки припинення дії квот.

З 1 жовтня 2017 року цукор та ізоглюкоза можуть продаватися на внутрішньому ринку ЄС без будь-яких обмежень. Зі скасуванням системи квот на цукор впаде один з останніх bastionів «старої» сільськогосподарської політики ЄС, побудованої для захисту вітчизняного сільського господарства в 60-і роки минулого століття. Зміна курсу в напрямку лібералізації ринку почалася з лібералізації зернової політики ЄС ще в 90-і роки і пізніше продовжилася скасуванням квот на молоко у 2015 р., і ось зараз — на цукор.

Ринок цукру — особливий ринок, не схожий як будь-який інший. Особливості цього ринку можуть зумовити зміну політики, яка призведе до значного географічного перегрупування виробництва цукру. У Європі цукор виготовляється з цукрового буряку, в той час як за межами ЄС у більшості країн головною цукросировиною є тростина. Тростинний цукор, як правило, дешевший за буряковий. Це є однією з причин зростання виробництва цукрової тростини по всьому світі, і на сьогоднішній день з тростини виробляється 80% світового цукру. Слід також мати на увазі розвиток ринку ізоглюкози, або глюкозно-фруктозного сиропу, який виробляється з кукурудзи і використовується в якості заміниці цукру, особливо у виробництві напоїв.

Є багато сценаріїв розвитку, і оскільки для забезпечення населення земної кулі солодким продуктом необхідно не так вже й багато земель сільськогосподарського призначення (<2% орних земель), то виробництво цукру одного дня може виявитися зосередженим у декількох місцях, де його собівартість низька — такими можуть

бути наслідки лібералізації ринку. Наприклад, чисто теоретично, Бразилії не буде складно виробляти додаткову кількість цукру для європейського споживача шляхом розширення площ цукрової тростини, збільшення обсягів переробки та скорочення виробництва етанолу. То чи означатиме кінець системи квот на цукор кінець для цукрового буряку? За оцінками експертів Інституту ринкового аналізу ім. Тюнена, в коротко- та середньостроковій перспективі все буде якраз навпаки.

Модель і сценарії

Для аналізу було використано ринкову модель, яка відображає специфічні умови пропозиції і попиту для цукру й ізоглюкози в міжнародному масштабі і на ринку ЄС. З використанням цієї моделі було проаналізовано наслідки ліквідації системи квот. Було використано діючі правила (імпортні мита, безмитна торгівля та імпорт за зменшеним розміром мита для деяких країн, особливо країн, що розвиваються). Головні результати прогнозування за сценарієм середніх цін (ціна на світовому ринку 362 євро за тону білого цукру) у 2020/21 році такі:

- Ціна на цукор в ЄС впаде з 516 до 423 €/т, оскільки буде вирощуватись більше цукрового буряку і вироблятиметься більше ізоглюкози. Зниження ціни на 18% знизить відповідно і рентабельність виробництва. Виробники цукрових буряків більше не зможуть отримувати додаткові прибутки, а це означає, що цукрові буряки конкуруватимуть нарівні з іншими сільськогосподарськими культурами.

- В межах Європейського Союзу вирощування цукрових буряків зосередиться в найбільш придатних для цього регіонах. До таких належать Польща, Бельгія та Нідерланди. І навпаки, очікується обмеження виробництва в таких країнах, як Італія і Данія. Німеччина ж знаходиться посередині.

- ЄС скоротить обсяги торгівлі цукром. Експорт скоротиться майже до нуля. Але й імпорт теж значно зменшиться, оскільки внаслідок зниження цін ринок ЄС стане менш привабливим для експортерів з країн, що розвиваються. Особливо це стосуватиметься країн, які експортують цукор в ЄС без мита і за преференційними угодами.

Оскільки в майбутньому ціни на цукор на світовому ринку не можна буде з упев-

неністю передбачити, розглядалися ще два сценарії: сценарій високих цін з вищими на 60% цінами і сценарій низьких цін з ціною, нижчою на 30% від середньої ціни. Співвідношення цін на інші важливі товари (нафта, пшениця, кукурудза, ріпак, цукор) приймали незмінним. Розрахунки показують, що вплив відміни системи квот істотно залежатиме від цінових змін на ринках сільськогосподарської та сировинної промисловості, а саме:

- Виробництво ізоглюкози в ЄС зростає, проте становить лише приблизно 10% від ринку цукру.

- При високих світових цінах на цукор (530 €/т) виробництво цукру в ЄС різко зростає (з 16,4 до 19,3 млн. тон). Більша частина цього об'єму споживатиметься на єдиному ринку, а імпорт з країн, що розвиваються, буде близький до нуля.

- При низьких цінах на світовому ринку, виробництво цукру в ЄС навряд чи скоротиться, тому що тоді почне діяти в повній силі система цінового захисту для цукру, що зумовить вищі ринкові ціни на ринку ЄС порівняно з цінами на світовому ринку (406 проти 273 €/т).

Модель проти реальності

Минулої осені було зібрано перший урожай цукрових буряків з часу відміни системи квот. Результати: очікується, що виробництво цукру в ЄС зростає приблизно на 20%. Настільки сильне зростання пропозиції цукрового буряку, ймовірно, пов'язане з тактичними міркуваннями цукрових компаній, а саме — забезпечення надійної ринкової позиції у майбутній конкуренції. Це збільшить ціновий тиск і зумовить перерозстановку конкурентних сил.

Поруч із цим, модель і реальність спрямовуються в одному напрямку, а саме: виробництво цукрових буряків розширюється. І зовсім не завдяки політиці митного захисту ЄС від великих експортерів, наприклад, Бразилії. Питання виживання цукрових буряків зараз залежить виключно від їх конкурентоспроможності, від того, як вони розвиватимуться у порівнянні з цукровою тростиною і від того як цей розвиток можна покращити — такі висновки фахівців з Інституту Тюнена.

Marlen Hass, 2018. Zukunft für die zuckerrübe. Zuckerrübe 1, 12–14

Переклад на укр. мову: О. Маляренко (Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України).